

MERALARIN KORUNMA VE KULLANIMI

“Yeni Mera Yasası Çerçevesinde Değerlendirmeler”

Uğur BÜYÜKBURÇ ¹ Zeki ARKAÇ ²

Son değerlendirmelerde yeryüzünde karaların %50'si mera ve çayır olarak kullanılmaktadır. Orman alanları gibi sürekli bitki ile kaplı bu biyolojik alanlar son yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerde doğa, çevre ve ekonomik yönleri ile değerlendirilerek ayrı bir önem kazanmıştır.

Ülkemizde ise bu alanların ciddi bir değerlendirmeye alındığı ve öneminin çift-çilerce, teknik elemanlarca tam anlamı ile kavranabildiğini söylemek çok zordur.

1998 yılı Şubat ayında çıkan yeni mera yasası ile ümit ediyoruz ki yeni bir dönem açılır ve ülkemiz mera alanlarından geçmişe göre daha farklı gerçek değere-rine uygun kullanım gerçekleşir.

Bu açıklamalardan sonra konu başlığına göre, meraların korunması ve kullanımı üç bölüm halinde irdelenecektir.

- a- Meraların önemi, mevcut kullanımı ve korunması,
- b- Yeni mera yasası ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı uygulamaları,
- c- Meraların kullanımı ve korunmasına yönelik öneriler.

a- Meraların önemi, mevcut kullanımı ve korunması:

Meraların önemi konusunda özellikle bu kavramın içeriği hakkında geçmişte sayısız yayın ve konferanslarda dile getirmiş olduğum hususları kısaca burada bir kez daha tekrarında yarar görmekteyim.

Bunları öz olarak;

- Yeryüzü biyolojik yaşamında, bitkilerin (mera'nın) yaşam için temel öğe olduğu yadsınamaz.
- Meralar yaban ve evcil hayvanlar için yaşam alanı ve yem kaynağıdır.
- Tüm dünyada toprakların verimliliğini artırma ve muhafazada çok önemli yeri vardır.
-

---

1) Prof. Dr., Harran Üniversitesi Rektörü - ŞANLIURFA

2) Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Çayır-Mera Yembitkileri Dairesi Başkanı-ANKARA.

- Su kaynaklarının oluşumu, gelişimi ve kalitesini etkilemesi yönüyle meraların önemi büyüktür.
- Biyolojik çeşitliliği ve bitkisel gen kaynaklarının en önemli kaynağını oluşturmaktadır.
- Sürekli bitki örtüsü ile yeryüzü ısınması ve sera etkisinin azaltılmasındaki rolleri nedeniyle,
- Rekreatyonel ve turizm amaçlı kullanılmaktadırlar.
- Marjinal alanlarda yalnız çayır, mera bitkilerinin yetişebilmeleri ile bu alanlardan da çok ekonomik verim sağlanması,
- Ciddi bir planlama ile kırsal kesimin yakacak ihtiyacının karşılanmasına yapacakları katkıları ve bu katkıların büyük ekonomik boyutları nedeniyle meralar çok büyük öneme sahiptir.

Bu kadar büyük öneme sahip mera alanlarına ülkemizin yaklaşım ve ülkemizdeki meraların mevcut durumu, kullanımı ve korunması ile ilgili olarak aşağıdaki hususlar ana başlıklar halinde verilmiştir.

- Ülkemizdeki mera alanlarının köy-ilçe ve il bazında miktarı ve özellikleri maalesef halen bilinmemektedir. Yerli ve yabancı kaynaklara göre 8.3 ile 12.2 ve 21.1 milyon hektar arasında değişmektedir.
- Çok geniş mera alanları özellikle Batı ve Orta Anadolu da sürülerek tarım alanlarına dönüştürülmüş ve halende dönüştürülmektedir.
- Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde halen çok geniş köylere tahsisli mera alanı dışında hazine arazisi özelliğinde mera alanları da mevcuttur. Bu hususlar hakkında da ilçe ve il bazında gerçek sayısal değerler yoktur.
- Yukarıdaki hususlara paralel olarak da halen ülke düzeyinde mera alanlarından çiftçilerimiz tamamen serbest bir şekilde, istedikleri zaman, istedikleri sayıda, hayvan ile yararlanmaktadırlar. Bu husus dünyanın hiçbir ülkesinde artık görülmeyen, uygulanmayan önemli bir yanlışlıktır.

Meralardan bu şekilde yararlanma (mera yönetim biliminin yok sayıldığı, keyfi uygulamaların hakim olduğu bu bitkisel üretim alanlarında) sonucu meraların bitki ile kaplı alan değerleri çok düşmüş (%10-50 arasında)

- Ot verimi çok düşük (20-70 kg/da kuru ot)
- Ot kalitesi azalmış (Kaliteli yem bitkilerinin botanik kompozisyondaki oranları %10-20 arasında)
- Tüm bunların sonucunda, meralar temel fonksiyonlarını ve meraların te-

mel ögelerini gösteremez hale dönüştürmüştür.

Özellikle yarıkurak iklim kuşağında bulunan ülkemizde bilhassa Orta ve Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki çok önemli su havzası ve kaynaklarının çevresindeki 5-7 milyon hektar mera alanının bitki ile kaplı olan değerlerinin bu yanlış kullanımlar sonucunda çok düşerek üzerindeki toprağı tutamaz hale gelmesi bu alanların erozyon ile çöllenmesi Türkiye'nin geleceğini tehlike altına almaktadır.

b- Yeni Mera Yasası ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Uygulamaları

4342 Sayılı Mera Kanunu 28.02.1998 Tarihli ve 23272 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş olup, bundan sonra ilk iş olarak "Mera Yönetmeliği" ve "Mera Fonu Yönetmeliği" 31.07.1998 Tarihli ve 23419 Sayılı Resmi Gazete-de yayınlanarak, Mera Kanunu'nun ve Mera Fon'unun uygulama usul ve esasları belirlenmiştir. Böylece Mera Fonu oluşturulmuş, mera, yaylak ve kışlakların bakım, tesbit ve tahdit çalışmaları ile ana amaç meraların ıslah çalışmaları için bir kaynak yaratılmıştır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Türk Çiftçisi açısından bakıldığında, Mera Kanunu'nun amacı ve getirdiklerini aşağıdaki ana başlıkları altında irdeleyebiliriz.

Mera Kanunu'nun Amacı

Mera Kanunu ile;

- a) Mera, yaylak ve kışlakların tespiti, tahditlerinin yapılarak Belediye ve Köy tüzel kişilerine tahsis edilmesi;
- b) Belirlenecek kurallara uygun şekilde kullanımının sağlanması;
- c) Meraların bakım ve ıslahlarının yapılarak, verimliliklerinin artırılması;
- d) Meraların kullanımalarının denetlenerek korunmasının sağlanması; gerektiğinde kullanım amacının değiştirilmesi amaçlanmıştır.

Mera Kanunu'nun Getirdikleri

- a) Mera yaylak ve kışlaklar ile ilgili yasal boşluk ortadan kaldırılarak, görev ve yetkileri aynı kurumda toplanmıştır.
- b) Kullanıcılara yetki ve sorumluluk getirilmiştir;
- c) İllerde Mera Komisyonu ve teknik heyetler kurulmuştur;
- d) Mera, yaylak ve kışlakların bakımı, geliştirilmesi için kaynak yaratmak amacıyla Mera Fonu kurulmuştur;
- e) Mera, yaylak ve kışlaklara kiralama imkanı getirilmiştir;
- f) Mera, yaylak ve kışlaklar ıslah edilecek, ot verimleri artırılacaktır;

g) Mera Araştırma Birimleri kurulacaktır;

h) Toprak ve su kaynakları korunarak, erozyonun önlenmesi temin edilecektir;

ı) Sivil toplum örgütleri ile iş birliği yapılacaktır;

j) Göçerlerle ilgili yeni düzenlemeler getirilmiştir;

k) Köylerde Mera Yönetim birimleri oluşturulacaktır;

Sayılan bu unsurlar da göstermektedir ki, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı sadece finans ihtiyacını karşılayacak ve mevduat eksikliklerini gidererek denetim görevini sürdürecektir.

Mera Kanunu çıktıktan sonra yapılan çalışmaları şu ana başlıklar altında toplayabiliriz.

Yönetmelik Çalışmaları

Mera Kanunu'nun uygulama usul ve esaslarını belirleyen "Mera Yönetmeliği" ile Mera Fonu'nun uygulama usul ve esaslarını belirleyen "Mera Fonu Yönetmeliği" hazırlanmış, her iki yönetmelik te 31 TEMMUZ 1998 günlü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Talimat Çalışmaları

Mera Kanunu'nun 7.maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hususların yerine getirilebilmesi amacıyla, Bakanlığımız ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü arasında 23 Mayıs 1998 tarihinde "Çalışma Protokolü" imzalanmış olup, 4342 Sayılı Mera Kanunu çerçevesinde yapılacak olan aplikasyon, sayısallaştırma ve harita yapımı ile ilgili çalışmaların çok daha hızlı yürütülmesi ve sonuçlandırılması amaçlanmıştır. Aynı amaçla ve görülen bir takım aksamlar ortadan kaldırmak amacıyla, aynı Genel Müdürlükle 28.05.1999 tarihinde ikinci bir protokol yapılmıştır.

Mera Kanunu ile ilgili çalışmalarda görülen ve taşra teşkilatlarında ortaya çıkan bir takım aksaklıkların giderilmesi amacıyla 05.03.1999 tarih ve 1636 sayılı 99/1 nolu, 05.05.1999 tarih ve 4515 sayılı 99/3 nolu talimatlar hazırlanarak illere gönderilmiştir.

Komisyon ve Teknik Ekiplerin Oluşturulması

Mera Kanunu ile ilgili uygulamaların başarılı bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla, illerde "Mera Komisyonları" ve "Teknik Ekipler" oluşturulmuştur.

Eğitim Çalışmaları

İllerde oluşturulacak “Mera Komisyonu” ve “Teknik Ekipleri” bir program çerçevesinde yetiştirilmeleri amaçlanmış olup, bu amaçla Mera Kanunu'nun uygulama teknikleri ile ilgili eğitimler gerçekleştirilmiştir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyelerinin katkılarıyla Ankara'da 29 Haziran 1998-03 Temmuz 1998 tarihleri arasında “**4342 Sayılı Mera Kanunu Uygulama Teknikleri**” konulu hizmet içi eğitim semineri düzenlenmiştir.

Köy Hizmetleri ile Tapu Kadastro Genel Müdürlüklerinin katkılarıyla 14-16 Ekim 1998 tarihlerinde İzmir'de, 26-28 Ekim 1998 tarihlerinde Kayseri'de, 02-04 Kasım 1998 tarihlerinde Trabzon'da, 09-11 Kasım 1998 tarihlerinde **İçel**'de, 17-19 Kasım 1998 tarihlerinde Ankara'da ve 25-27 Kasım 1998 tarihlerinde ise Antalya'da; “4342 Sayılı Mera Kanunu Uygulama Teknikleri” konulu hizmet içi eğitim seminerleri düzenlenmiştir.

Ayrıca, Mera Kanunu ve bu kanunun uygulama usul ve esaslarını belirleyen Mera Yönetmeliği'nin, Mera Fonu'nun uygulama usul ve esaslarını belirleyen “Mera Fonu Yönetmeliği'nin” tanıtılması, uygulayıcılarla çiftçilerin bilgilendirilmesi amacıyla; 17 Ekim 1998 tarihinde İzmir'de, 31 Ekim 1998 tarihinde Gaziantep'te ve 07 Kasım 1998 tarihinde ise Ankara'da bölge toplantıları yapılmıştır.

08.02.1999 Tarihinde Bakanlığımız Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü toplantı salonunda, Üniversitelerimiz öğretim üyelerinin katılımıyla 4342 Sayılı Mera Kanunu'nun 6. maddesi gereği illerde kurulan “Mera Komisyonu ve Teknik Ekip” üyelerinin eğitilmesi amacıyla; “Mera Yaz Okulu” adı altında hizmet içi eğitimler yapılmıştır. Bu eğitimlerin yapıldığı yer ve tarihleri Çizelge 1'de görülmektedir.

Çizelge 1. Mera Yaz Okulu Cedveli

Sıra No.	Yeri	Yapılan Eğitim Tarihleri	Fakültelerin Verdiği Eğitim Tarihleri	Bakanlığın Verdiği Eğitim Tarihleri
1	Adana	31.05.1999-25.06.1999	31.05.1999-18.06.1999	24-25.06.1999
2	K.Maraş	29.04.1999-21.05.1999	03.05.1999-25.05.1999	29-30.04.1999
3	Çanakkale	13.05.1999-04.06.1999	17.05.1999-04.06.1999	13-14.05.1999
4	Samsun	27.05.1999-18.06.1999	31.05.1999-18.06.1999	27-28.05.1999
5	Erzurum	24.05.1999-15.06.1999	24.05.1999-11.06.1999	14-15.06.1999
6	Ankara	31.05.1999-22.06.1999	31.05.1999-18.06.1999	21-22.06.1999
7	Tokat	31.05.1999-22.06.1999	24.05.1999-11.06.1999	20-21.05.1999
8	İzmir	06.05.1999-28.05.1999	10.05.1999-28.05.1999	06-07.05.1999

Tesbit, Tahdit, Kiralama, Tahsis Amacı Değişikliği ve Havza Geliştirme Proje Çalışmaları

İllerde Mera Komisyonu ve Teknik Ekipler kurulmuş, tesbit, tahdit ve tahsis çalışmalarına başlanmıştır. Türkiye genelinde 470 köy tesbit 81 köyde tahdit çalışmaları yapılmış olup, bilahare bir sonraki aşama olan tahsis ve ıslah çalışmalarına geçilecektir. Yapılan tahsis işlemlerinden sonra söz konusu meralarda ıslah çalışmalarına hız verilecek, meralarımız köyde yaşayan ve hayvancılıkla iştiğal eden üreticilerimizin kullanımına sunulacaktır. Ülkemiz hayvancılığın gelişmesi, bu işlemlerin hızlı ve doğru yapılmasına bağlıdır.

4342 Sayılı Mera Kanunu'nun uygulaması ile ilgili diğer kurum ve kuruluşlarla da çalışmalarımız devam etmektedir. Nitekim Orman Bakanlığı Ağaçlandırtma Ge-nel Müdürlüğü ile süren çalışmalarımız, protokol yapma aşamasına gelmiştir.

Tüm İllerde "Havza Geliştirme Projeleri" hazırlanması ve tespit,tahdit çalışma- larından sonra uygulanmaya konulması, planlanmıştır. Bu amaçla illerimizde bulu-nan ve geliştirmeye muhtaç nitelikte olan havzaların tespit edilmesi ve bu havzala-ra ait teknik verilerin Bakanlığımıza bildirilmesi istenmiştir. Söz konusu veriler de-ğerlendirilmiş olup, ilk etapta pilot olarak seçilmiş olan Osmaniye, İçel, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Nevşehir, Konya, Zonguldak ve Karabük illerinde Havza Projesi etüd çalışmalarına başlanmıştır.

Genel Bütçeden finanse edilen Çayır Mera Yem Bitkileri ve Hayvancılığı Ge-liştirme Projesi Bakanlığımız Fon Yönetim Kurulunun aldığı bir kararla mera fonun-dan karşılanmak üzere 150 ton yonca tohumu, 50 ton adi fiğ tohumu ve 100 ton Macar fiği tohumu satın alınarak illerimizdeki projeli köylerde dağıtımı yapılmıştır. Alınan bu tohumlara karşılık Mera Fonu'ndan Tarım İşletmeleri Ge-nel Müdürlüğüne 400.350.000.000 TL. (Dört yüz milyar üç yüz elli milyon) ödeme yapılmıştır.

Ayrıca Kayseri Yem Bitkileri Üretme İstasyonu Müdürlüğü, Kastamonu Hay-vancılık Üretme İstasyonu Müdürlüğü, Sinop Tavukçuluk Üretme İstasyonu Mü-dürlüğü ve Keskin Üretme İstasyonu Müdürlüklerine 8 Milyar TL'dan toplam 32 Milyar Türk Lirası gönderilerek, yörelere yönelik yem bitkileri tohum üretme fa-aliyetleri desteklenmiştir. Yine Çankırı Beypınar Köyü Mera Islah Projesi yirmi milyar (20.000.000.000) TL.'lık bir ödenekle başlangıçta destek bulmuştur.

4342 Sayılı Mera Kanunu ile kurulan Mera Fonu Gelirleriyle yapılan etkin-likler aşağıda listelenmiştir.Verilerin incelenmesinden görüleceği gibi,bugüne kadar taş- raya toplam 3 (üç) trilyon Türk Lirasının üzerinde para gönderilmiştir.

Not: Tekel Pazarlama Dağıtım Müessesesi Genel Müdürlüğü 1998 ve 1999 yıllarında tahmini 7 Trilyon TL. Gelirlere ilave edilmemiştir.

**4342 Sayılı Mera Kanunu ile Kurulan Mera Fonu
Gelirleri ile Yapılan Faaliyetler**

GELİRLER:

1998 yılı Fon Geliri	2.327.260.644.372
1999 yılı Fon Geliri	5.346.652.825.516
<u>1998 yılı Faiz Geliri</u>	<u>15.859.062.048</u>
Toplam	7.689.772.531.936

GİDERLER:

1998 yılı İl Müd.Gön.Öd.	760.250.000.000
1999 yılı İl Müd.Gön.Öd.	2.225.000.000.000
1999 yılı Muhasebelere ÇMYB. Ve Hav.Gel.Pro.	32.000.000.000
Kayseri Yem Bit.Üret.İst.	8.000.000.000
Kastamonu Hay.Üret.İst.	8.000.000.000
Sinop Tavuk Üret.İst.	8.000.000.000
<u>Keskin Hind.Üret.İst.</u>	<u>8.000.000.000</u>
	3.017.250.000.000
Tapu Kadastro Gen. Müd.	700.000.000.000
<u>TİGEM Yem. Bit.Tah.</u>	<u>400.350.000.000</u>
	1.100.350.000.000
Çankırı Bayanpınar Köyü	20.000.000.000

İCMAL

Gelirler	7.689.772.531.936
Giderler	4.137.600.000.000

c- Meraların Kullanımı ve Korunmasına Yönelik Öneriler:

- Özellikle Mera Yasası ile 1998 yılında yeni çağ diye isimlendirebileceğimiz dönem başlamıştır. Geçen bu zaman süreci içerisinde meraların kullanımı ve ta-nınmasına yönelik önemli sayılabilecek bir gelişme sağlanmasa özellikle mera kanununun ilk adımı olan tesbit ve daha ileri düzeye gelmesi beklenirdi.

Burada özellikle Tapu Tadaastro Genel Müdürlüğü ve illerdeki Müdürlükler ile ortaya çıkan sorunlar bir an önce üst düzeyde çözümlenerek, mera tesbit komisyonlarının hızlı çalışmaları sağlanmalıdır.

Bu çalışmaların özel sektör veya diğer kamu kuruluşlarının yardımı ile yürütülmesi konusunda çok iyi değerlendirilmelidir.

- Mera yasaının en önemli 14.maddesi 17 Ağustos 1999 depreminin hemen ardından değiştirilerek tahsis işlemlerinde Tarım Bakanlığı devre dışı bırakılmıştır. Bu husus bugün için depremzedelere konut yapımında arsa temininde önemsiz görünse de ileriki günlerde meraların tahsis amacı dışında kullanımının artmasında çok önemli sorun yaratacaktır.

- Bakanlığın bu yasa ile yüklendiği görevin özelliği ve ağırlığına uygun uzman, teknik personel yetiştirme ve istihdamında önemli sorunlar bulunmaktadır. Eğitim çalışmaları ile teknik personelin hizmet içi eğitimi yapılmakta ama özellikle tüm illerde ve özellikle merkezde mera konusunda doktora ve master yapmış teknik elemanların icabında sözleşmeli olarak istihdamı sağlanmalıdır.